

Raadsvergadering	
Onderwerp	Peilvoorstel Monumentenbeleid
Registratienummer	2025.04182
Collegevergadering	25 november 2025
Portefeuillehouder	Wethouders Bastiaens en Mackus
Afdeling	Ruimte
Team	CERK / Wonen & Leefkwaliteit
Behandelend ambtenaar	V Hamers / DHEMM Pieters 06 2785 0896 / 06 2530 5811 Vera.Hamers@maastricht.nl / davy.pieters@maastricht.nl
Bijlagen	Bijlage 1 – Overzicht met voorstellen voor verbeteringen en versoepelingen Bijlage 2 – Voorbeeld van afwegingskader op basis van peilvoorstel
Ter inzage in raadsportefeuille	

AAN DE GEMEENTERAAD

Samenvatting

In dit peilvoorstel staat – ter bespreking in de Domeinvergadering Fysiek van 9 december 2025 – een eerste overzicht van de ideeën en mogelijke keuzes voor vernieuwing van de procedures en werkwijzen, de regels en kaders en de ondersteunings- en stimuleringsstrategie van het gemeentelijk monumentenbeleid. Wat betreft vernieuwing van regels en kaders bevat dit peilvoorstel voorstellen voor kozijnen, beglazing en zonnepanelen; voorstellen voor de andere bouwdelen volgen in 2026. Op basis van voorbeelden van ideeën en keuzes, willen wij bij u peilen hoe u aankijkt tegen de voorstellen.

Peilpunten

1. Bent u het eens met de voorstellen voor vernieuwing van de procedures en werkwijzen?
2. Bent u het eens dat een nieuw uitgangspunt voor regels en kaders aan het monumentenbeleid wordt toegevoegd, namelijk "energiezuinig maken met respect voor de monumentwaarden"?
3. Wilt u gelijke regels tussen rijks- en gemeentelijke monumenten (dominante bouwwerken) als uitgangspunt loslaten?
4. Bent u het eens met de specifieke voorstellen voor wijziging van de regels en kaders met betrekking tot kozijnen, beglazing en zonnepanelen (zie bijlage 1)?

1. Aanleiding, bevoegdheden en context.

Maastricht behoort tot de oudste steden van Nederland en draagt een rijke geschiedenis met zich mee. Die geschiedenis is nog altijd zicht- en tastbaar in de stad, mede dankzij de circa 1.660 rijksmonumenten en 3.500 gemeentelijke monumenten. Dit bepaalt de identiteit van de stad en Maastricht is daarmee ook de tweede monumentenstad van het land. De gemeente heeft de wettelijke opdracht om dit erfgoed beschermen zodat volgende generaties er óók van kunnen genieten. De plicht tot bescherming is opgenomen in de Omgevingswet en bijbehorende besluiten. Voor gemeentelijke monumenten is dit uitgewerkt in de gemeentelijke Erfgoedverordening en de omgevingsplanregels.

Om de monumenten toekomstbestendig te maken, zoekt de gemeente steeds naar een goede balans tussen (duurzaam) **behoud** en **vernieuwing**: historisch materiaal wordt met zorg hersteld, terwijl aanpassingen met respect voor het monument worden vormgegeven. Tegelijkertijd streeft de gemeente naar passend gebruik, waarbij monumenten benut en beleefd kunnen worden.

Er liep al een proces van proces- en beleidsvernieuwing¹ en de *Motie vreemd CDA - Versoepeling Monumentenbeleid* (24 juni 2025)² sluit daar goed op aan.

¹ Zie ook de [Raadsinformatiebrief Verbeteracties vergunproces](#) (2 april 2025). Een van de kernpunten in de Raadsinformatiebrief Verbeteracties vergunproces is inzetten op meer en betere communicatie in de vorm van het voeren van intakegesprekken en inzetten op meer locatiebezoeken. Onder andere om een gericht beeld te krijgen van de effectiviteit van deze gesprekken en bezoeken, werken we aan de implementatie van feedbackmethodiek in het vergunproces. Zo willen we vanaf 2026 op verschillende momenten in het vergunproces feedback ophalen bij initiatiefnemers, door middel van een combinatie van gerichte vragen bij uitgaande berichten, evenals persoonlijke feedbackgesprekken met initiatiefnemers.

² [Motie vreemd CDA – Versoepeling monumentenbeleid \(24 juni 2025\)](#).

Voorbeelden van quick wins met betrekking tot vergunprocessen zijn:

- Een proactieve aanpak met meer ondersteuning en advies aan eigenaren en ontwikkelaars aan de voorkant, zoals de mogelijkheid voor het online inplannen van “keukentafelgesprekken” met een monumentenadviseur (per 1 januari 2026).
- In het proces vanaf het begin meer voorspelbaarheid, transparantie en integraliteit (en daarmee zo objectief mogelijk), zowel over aan te leveren stukken / indieningsvereisten (per 1 maart 2026), tijd en kosten als over de wijze van afwegen.
- Verbeteringen aanbrengen in het vergunproces bij complexe initiatieven, bijvoorbeeld waar de aanvrager zich niet herkent in de uitkomst van de integrale afweging, waar het vergunproces stagneert of waar sprake is van tegenstrijdige advisering (1e kwartaal 2026).
- Vergunproces verbeteren nu de Omgevingswet in werking is getreden, zoals:
 - Scherper inzichtelijk maken van doorlooptijden, inclusief heldere processtappen met inzicht in noodzakelijke onderzoeken en bijbehorende criteria.
 - Intakegesprekken voor nieuwe initiatieven.
 - Meer locatiebezoeken³ en frequenter persoonlijk contact tijdens het traject van een vergunningaanvraag, inclusief een duidelijk aanspreekpunt (casemanager) om het proces onderweg te kunnen volgen en afstemmen.
 - Sneller oordelen, inclusief niet onnodig lang doorzoeken naar oplossingen.

De voorstellen voor aanpassing van regels en kaders zijn, onder andere, gebaseerd op het huidige uitgangspunt van gelijke regels voor rijks- en gemeentelijke monumenten en op recente casussen. In dit peilvoorstel zullen we ook een aantal voorbeelden noemen in relatie tot de specifieke voorstellen.

Dit peilvoorstel is de eerste stap om de motie "Versoepeling Monumentenbeleid" te beantwoorden. Dit peilvoorstel bevat voorstellen voor versoepeling van de regels en kaders voor kozijnen, beglazing en zonnepanelen. In 2026 volgen voorstellen voor versoepeling van de regels en kaders voor andere bouwdelen van monumenten (vloer, gevels, dak en warmte-installaties).

³ Een van de punten van kritiek is dat vergunningsaanvragen te vaak worden beoordeeld vanachter het bureau. Het grote aantal vergunningen dat jaarlijks wordt afgehandeld, laat niet voor elke aanvraag een bezoek op locatie toe. Tegelijkertijd zien we dat aanvragers hun plannen graag op locatie willen toelichten en een bezoek effectief is om eerste vragen van een aanvrager te kunnen beantwoorden. Daarom gaan we de komende tijd vaker op locatie in gesprek met initiatiefnemers.

2. Gewenste situatie.

Het monumentenbeleid wordt verbeterd door:

1. Het verbeteren van de “procedures en werkwijzen” rondom het vergunproces. Mede daardoor verbetert de gemeente Maastricht het vergunproces op meerdere fronten: van betere ondersteuning voor initiatiefnemers, duidelijkere afwegingskaders en een transparantere en integrale (en daarmee zo objectief mogelijke) beoordeling. Hierbij zal ook in een transparante en integrale beoordeling worden vastgesteld op welke manier de diverse belangen ten opzichte van elkaar worden afgewogen. Voorbeelden hierbij zijn:
 - a. Een proactieve aanpak met meer ondersteuning en advies aan eigenaren en ontwikkelaars aan de voorkant, zoals een mogelijkheid voor het online inplannen van “keukentafelgesprekken” met een monumentenadviseur voorafgaand aan de fase van een formeel vergunproces (per 1 januari 2026).
 - b. In het proces vanaf het begin (en daarmee de verwachtingen) meer voorspelbaarheid, transparantie en integraliteit, zowel over aan te leveren stukken / indieningsvereisten (per 1 maart 2026), tijd en kosten als over de wijze van afwegen.
 - c. Het maken van nadere samenwerkingsafspraken met grotere vastgoedeigenaren, zoals woningcorporaties (1e en 2e kwartaal 2026).

Op 28 januari 2026 vindt een raadsinformatiesessie plaats over dit onderwerp. Deze sessie gaat over het bredere vergunproces, maar dit raakt ook het monumentenbeleid.

2. Het transparanter maken en versoepelen van de “regels en kaders”, zodat verduurzaming en blijvend gebruik van monumenten wordt gestimuleerd én de (belangen)afweging integraler en transparanter (en daarmee zo objectief mogelijk) kan worden. Duidelijke uitspraken vanuit de raad over de voorgestelde richting zijn gewenst om te komen tot vernieuwde regels en kaders met breed politiek draagvlak.
 - a. Via dit peilvoorstel wordt een voorstel gedaan voor uitgangspunten van de “regels en kaders” en specifieke voorstellen voor kozijnen, beglazing en zonnepanelen; deze voorstellen zijn gebaseerd op het huidige uitgangspunt van gelijke regels voor rijks- en gemeentelijke monumenten. In 2026 volgt een tweede serie voorstellen voor andere bouwdelen: vloer, gevel, dak, (duurzame) warmte-installaties.
 - b. Zie bijlage 1 voor een overzicht van de voorstellen voor verbeteringen en versoepelingen.

- c. Zie bijlage 2 met een voorbeeld van een afwegingskader op basis van dit peilvoorstel.
- 3. Het uitwerken van een “ondersteunings- en stimuleringsstrategie” voor monumenteigenaren. Deze zet in op verbetering van de digitale informatievoorziening (zoals verbetering van de gemeentelijke website, het online kunnen inplannen van keukentafelgesprekken), het toegankelijk en visueel maken van informatie (zoals afwegingskaders), het mogelijk aanbieden van maatwerkadvies en energiescans, en mogelijkheden voor nieuwe en/of uitgebreidere financiële regelingen.
 - a. In onze digitale informatievoorziening moet de basis op orde zijn. Dit betekent dat een monumenteigenaar makkelijk informatie moet kunnen vinden over het herstellen, verduurzamen en wijzigen van zijn/haar pand en wat daarbij komt kijken.
 - b. In 2026 volgt de eerste uitwerking van de nieuwe “ondersteunings- en stimuleringsstrategie”, waarbij het gevraagde onderzoek naar een Restauratiefonds⁴ ook wordt meegenomen.

3. Argumenten.

De actualisatie van het monumentenbeleid bestaat uit 3 onderdelen: Verbetering van procedures en werkwijzen, transparanter maken en versoepelen van regels en kaders, en een uitgebreidere ondersteunings- en stimuleringsstrategie. In dit peilvoorstel peilen we hoe u aankijkt tegen de voorstellen voor vernieuwing van procedures en werkwijzen, het toevoegen van een nieuw uitgangspunt aan de regels en kaders, hoe u aankijkt tegen het uitgangspunt van gelijke regels voor rijks- en gemeentelijke monumenten, en hoe u aankijkt tegen de richting voor aanpassing van regels en kaders, specifiek voor kozijnen, beglazing en zonnepanelen (zie bijlage 1).

Voordelen:

- 1.1. Initiatiefnemers zijn beter en eenduidig geïnformeerd waarbij het risico op willekeur maximaal wordt voorkomen. Het aanpakken van doorlooptijden is voordelig voor zowel initiatiefnemers als de gemeente. Door meer duidelijkheid vooraf is de verwachting dat ook betere aanvragen worden ingediend bij de gemeente.
- 1.2. Het energiezuinig maken van monumenten wordt integraal onderdeel van de uitgangspunten van de regels en kaders van het monumentenbeleid.
- 1.3. Monumenten blijven hiermee ook op zorgvuldige wijze beschermd.

⁴ [Motie Groen Links – Onderzoek Restauratiefonds \(4 november 2025\)](#).

- 1.4. Op dit moment is de landelijke praktijk dat voor rijks- en gemeentelijke monumenten gelijke regels en kaders gelden. Het vasthouden aan het huidige uitgangspunt van gelijke regimes voor rijks- en gemeentelijke monumenten (specifiek voor “dominante bouwwerken”, waarbij zowel het interieur als het exterieur is beschermd) leidt tot eenduidige en duidelijke beoordelingen, waarbij de monumentwaarden en beeldkwaliteit het vertrekpunt zijn voor de afweging.
- 1.5. Het overzicht met de richting voor wijzigingen in de regels en kaders (zie bijlage 1) biedt op een aantal vlakken versoepelingen en verduidelijkingen ten opzichte van de huidige regels en kaders, waarbij behoud van monumentwaarde mogelijk is.
- 1.6. De verwachting is dat door een aantal voorgestelde wijzigingen (zoals plaatsing zonnepanelen en schrappen van eis voor getrokken glas), de betaalbaarheid verbetert.

Nadelen:

- 1.1. Door het vasthouden aan het uitgangspunt van gelijke regimes voor rijks- en gemeentelijke monumenten, blijft er mogelijk ruimte voor verdergaande versoepeling van regels en kaders voor gemeentelijke monumenten onbenut.
- 1.2. De beoordeling van ingrepen aan kozijnen en beglazing blijft in beginsel een maatwerkafweging per monument (gebaseerd op monumentwaarden), die niet in zijn geheel door algemene regels kan worden ondervangen.⁵ Hiermee blijft er vooraf minder duidelijkheid en voorspelbaarheid (dit kan ondervangen worden door keukentafelgesprekken) en achteraf een mogelijke perceptie in de buitenwereld van willekeur (kan deels worden ondervangen door een afwegingskader), maar biedt wel ruimte voor een situatieafhankelijke beoordeling en afweging. De regels en kaders geven handvaten in de maatwerkafweging voor de monumentenadviseurs en geven inzicht aan de voorkant voor de initiatiefnemer.

4. Alternatieven.

Alternatieven zijn:

1. De gemeente neemt meer verantwoordelijkheid in het proces door, bijvoorbeeld in te zetten op de ondersteuning van de initiatiefnemer bij het bepalen van de cultuurhistorische waarden, te denken aan het opstellen van een programma van eisen voor een bouwhistorisch onderzoek.

⁵ In het Verdrag van Granada is bepaald dat wijzigingen aan cultureel erfgoed die kunnen leiden tot mogelijke aantasting of ontsiering *vooraf* beoordeeld en afgewogen moeten worden. Het bij voorbaat toestaan van vervanging van monumentale onderdelen past daar niet bij (tenzij je weet dat er sowieso geen sprake kan zijn van ontsiering of aantasting).

2. Loslaten van het uitgangspunt van gelijke regimes voor rijks- en gemeentelijke monumenten, waardoor je er bijvoorbeeld voor kunt kiezen om als algemene regel kozijnen bij bepaalde typen gemeentelijke monumenten integraal te mogen vervangen als minder dan de helft van het hout in slechte staat is. Hierdoor kan je meer algemene regels voor (typen of categorieën) gemeentelijke monumenten opnemen in plaats van toepassing van maatwerk. Dit wijkt wel sterk af van wat landelijk gebruikelijk is.

Dit leidt tot meer voorspelbaarheid en transparantie, maar gaat ten koste van monumentwaarden, bijvoorbeeld omdat kozijnen dan eerder worden vervangen in plaats van hersteld.

Daarnaast zullen meer algemene regels leiden tot meer negatieve adviezen en procedures met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) en afhankelijk van de omvang en consequenties verlies van draagvlak van de Welstands- en Monumentencommissie (WMC) voor het monumentenbeleid waaraan zij hebben te toetsen. Bovendien zal het aantal gevallen waar sprake is van tegenstrijdige advisering naar verwachting toenemen.

3. In 2026 worden de opties voor (financieel) ondersteunen en ontzorgen van monumenteigenaren verder uitgewerkt. Het ondersteunen van monumenteneigenaren leidt tot meer draagvlak en kennis en betere aanvragen. Financiële ondersteuning geeft meer ruimte voor alternatieve maatregelen om monumentenwaarden te behouden in combinatie met verduurzaming of ontwikkeling, maar daarvoor moet budget worden vrijgemaakt.

5. Financiën.

Wat betreft het organiseren en verbeteren van de vergunprocessen geldt dat het herschikken en prioriteren van taken het mogelijk maakt een projectteam samen te stellen. De projectplannen wijzen uit of voor de overige resultaten extra inzet nodig is en of hiervoor beschikbare financieringsmiddelen zijn binnen de afdelingen Ruimte en V&L of dat er additionele middelen vrijgemaakt moeten worden. Inzichten die dit project opleveren ten aanzien van structureel benodigde middelen krijgen een plek in het voorstel richting begroting 2027 over de financiële inbedding van de effecten Omgevingswet 2027 en verder.

Aanpassing van “regels en kaders” hebben als zodanig geen financiële gevolgen voor de gemeentebegroting. Ondersteunings- en stimuleringsmaatregelen hebben wel financiële gevolgen, maar deze moeten nog worden uitgewerkt 2026.

6. Vervolg.

- Q4 2025 / Q1 2026 Bespreking van de voorstellen in het peilvoorstel met belanghebbenden, zoals de woningcorporaties, Universiteit Maastricht en de Vereniging Eigenaren Binnenstad Maastricht.
- Q1 2026: Terugkoppeling via een Raadsinformatiebrief hoe het college het resultaat van de peiling, de suggesties van de raad en eventuele wijzigingen voortkomend uit overleg met belanghebbenden meeneemt in de definitieve wijziging van de regels en kaders.
- Tweede serie voorstellen voor vernieuwing van het gemeentelijk monumentenbeleid, met uitwerking van “regels en kaders” voor andere bouwdelen om te kunnen isoleren en uiteindelijk aardgasvrij te kunnen worden: vloer, gevel, dak, installaties (o.a. verwarming, ventilatie, energie-opwek). Daarnaast een eerste uitwerking van de “ondersteunings- en stimuleringsstrategie”.
- Q1 / Q2 2026 Het maken van nadere samenwerkingsafspraken met grotere vastgoedeigenaren, zoals woningcorporaties.
- Q2 2026: Notitie “Verbetering betaalbaarheid” door verbeteringen in de “procedures en werkwijzen” (inclusief het meenemen van dit aspect in de integrale (belangen)afweging), versoepelingen van de “regels en kaders” en de voorstellen voor de “ondersteunings- en stimuleringsstrategie”.
- Collegebesluit voor het vaststellen van het vernieuwde gemeentelijk monumentenbeleid (procedures en werkwijzen; regels en kaders; ondersteunings- en stimuleringsstrategie).
- Q2 2028 1e Evaluatie van actualisatie Monumentenbeleid en eventuele bijsturing.
- Het vaststellen van het aangepast monumentenbeleid is een collegebevoegdheid. Bij het nemen van het besluit neemt het college het resultaat van de peiling en de suggesties van de raad mee.

7. Participatie.

De Welstands- en Monumentencommissie (WMC) en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) zijn betrokken bij het opstellen van richtingen voor vernieuwing van de regels en kaders, ook bij de volgende stappen. Hierdoor kunnen we vanaf het begin van het proces gebruik maken van beschikbare kennis, expertise en perspectieven.

Voor de WMC zijn de punten zoals opgenomen in het peilvoorstel akkoord en werkbaar.

Over dit voorstel heeft overleg plaatsgevonden met de RCE. Op enkele punten wijkt dit beleid af van hetgeen door de RCE wordt voorgestaan.

De inhoud van dit peilvoorstel wordt ook besproken in reguliere overleggen met stakeholders, zoals de woningcorporaties, Universiteit Maastricht en de Vereniging Eigenaren Binnenstad Maastricht.

Burgemeester en Wethouders van Maastricht,

De Secretaris,

G.J.C. Kusters

De Burgemeester,

W.A.G. Hillenaar

Peilvoorstel

BIJLAGE 1 – Overzicht met voorstellen voor verbeteringen en versoepelingen

De actualisatie van het monumentenbeleid bestaat uit 3 onderdelen:

1. Verbetering van procedures en werkwijzen
2. Transparanter maken en versoepelen van regels en kaders (kozijnen, beglazing en zonnepanelen; andere bouwdelen in 2026)
3. Uitgebreidere ondersteunings- en stimuleringsstrategie (volgt in 2026)

1. Verbetering van procedures en werkwijzen

Het verbeteren van de “procedures en werkwijzen” rondom het vergunproces. Mede daardoor verbetert de gemeente Maastricht het vergunproces op meerdere fronten: van betere ondersteuning voor initiatiefnemers, duidelijkere afwegingskaders en een transparantere en integrale (en daarmee zo objectief mogelijke) beoordeling. Hierbij zal ook in een transparante en integrale afweging worden beoordeeld of de te stellen voorwaarden vanuit de verschillende disciplines ten opzichte van elkaar in proportie zijn.

Voorbeelden hierbij zijn:

- Een proactieve aanpak met meer ondersteuning en advies aan eigenaren en ontwikkelaars aan de voorkant, zoals een mogelijkheid voor het online inplannen van “keukentafelgesprekken” met een monumentenadviseur voorafgaand aan de fase van een formeel vergunproces (per 1 januari 2026).
- In het proces vanaf het begin (en daarmee de verwachtingen) meer voorspelbaarheid, transparantie en integraliteit, zowel over aan te leveren stukken (per 1 maart 2026), tijd en kosten als over de wijze van afwegen.
- Het maken van nadere samenwerkingsafspraken met grotere vastgoedeigenaren, zoals woningcorporaties (1e en 2e kwartaal 2026).

Op 28 januari 2026 vindt een raadsinformatiesessie plaats over dit onderwerp. Deze sessie gaat over het bredere vergunproces, maar dit raakt ook het monumentenbeleid.

2. Transparanter maken en versoepelen van regels en kaders (kozijnen, beglazing en zonnepanelen)

Onderstaand overzicht geeft een richting voor wijzigingen van de “regels en kaders” op een aantal onderwerpen, namelijk kozijnen, beglazing en zonnepanelen. Dit wordt uiteindelijk onderdeel van het uiteindelijke totaaldocument Regels en Kaders dat de restauratierichtlijnen uit 2011 vervangt. Dit is opgebouwd uit algemene beleidsprincipes, technische richtlijnen en toetsingscriteria. In 2026 volgen de uitwerkingen en wijzigingen op de andere bouwdelen zoals dak, vloer en gevel en andere thema's zoals ventilatie en installaties in, op, aan of bij monumenten. Onderstaand overzicht is dus geen totaalbeeld maar een uitsnede van een uiteindelijk totaaldocument Regels en Kaders voor monumenten: dit gaat over 2 van de 7 relevante onderdelen met technische richtlijnen.

Algemene uitgangspunten

Naast algemene uitgangspunten zoals monumenten behouden, beleven, betekenis geven, behoud gaat voor vernieuwen, behoud door zorgvuldige ontwikkelen, alsmede respect voor historische structuren, materiaal, authenticiteit, details, vakmanschap en de omgeving worden nu ook het volgende uitgangspunt toegevoegd.

Energiezuinig en aardgasvrij maken met respect voor de monumentwaarden

Voor het behoud van de monumenten is het van belang dat ook historische panden in de toekomst gebruikt kunnen worden. Daarom is het van belang dat ook monumenten energiezuiniger en aardgasvrij gemaakt worden. Dit betekent dat fysieke ingrepen aan monumenten noodzakelijk zijn, zoals isolatiemaatregelen, duurzame installaties en/of de plaatsing van zonnepanelen. Het uitgangspunt is dat een monumentaal woonhuis moet kunnen voldoen aan [de minimale waarden uit de isolatiestandaard](#) voor historische bebouwing voor vensters, dak en vloer. Wij streven ernaar om de minimale waarden uit de isolatiestandaard ook bij monumenten te kunnen halen, de mogelijke maatregelen hiertoe moeten wel passen binnen de regels en kaders. Het is in sommige gevallen onvermijdelijk dat dit gevolgen zal hebben voor de monumentwaarden en/of beeldkwaliteit.

Om een juiste afweging te maken is de systematiek van de landelijk gebruikte restauratieladder⁶ van de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg een hulpmiddel. Ook is het van belang alle beoogde ingrepen in samenhang met elkaar te beoordelen. Het vinden van de juiste balans in een integrale en afgewogen advies tussen het behoud van de monumentwaarden en beeldkwaliteit enerzijds en energiebesparing en kostenefficiëntie anderzijds is daarbij essentieel.

Daarnaast wordt een uitgangspunt toegevoegd, waarin de huidige praktijk expliciet wordt gemaakt dat sprake is van gelijke regels voor rijks- en gemeentelijke monumenten.

Het behouden van gelijke regels voor rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten (dominante bouwwerken)

Er zijn rijksmonumenten die door het rijk zijn aangewezen en gemeentelijke monumenten die verdeeld zijn in dominante bouwwerken (integraal beschermd) en kenmerkende bouwwerken (alleen exterieur beschermd).

Ondanks dat er een verschil is in het wettelijk kader⁷ voor rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten (dominante bouwwerken), wordt gekozen voor een gelijke benadering omdat er in deze categorie geen grote verschillen zijn in de aanwezige monumentwaarden. Het kan zelfs zijn dat een gemeentelijk monument – specifiek dominante bouwwerken – hogere monumentwaarden heeft dan een rijksmonument. Daarom en vanwege de eenduidigheid en duidelijkheid in de beoordeling worden de regels op eenzelfde manier gehanteerd bij rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten en is het vaststellen van de monumentwaarden en de beeldkwaliteit bij beide het startpunt van de vergunningbeoordeling. Dit is vergelijkbaar met de werkwijze van andere monumentengemeenten, zoals Amsterdam en Den Haag, en is ook het uitgangspunt in het VNG-model erfgoedverordening.

⁶ <https://www.monumenten.nl/restauratieladder>

⁷ Een belangrijk verschil tussen rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten is het wettelijke kader. Omdat de Rijksoverheid slechts monumenten heeft aangewezen uit specifieke perioden en nu nog heel beperkt aanwijst, ligt de verantwoordelijkheid voor het behoud van monumenten ook bij gemeenten. Dit betekent dat gemeentelijke monumenten soms hogere monumentwaarden kunnen hebben dan rijksmonumenten. Daarom hanteren we bij rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten dezelfde werkwijze en is het vaststellen van de monumentwaarden en de beeldkwaliteit bij beide het startpunt. Wel zijn de gemeentelijke monumenten recenter aangewezen, waardoor er in sommige gevallen een ander uitgangspunt aanwezig kan zijn, bijvoorbeeld door reeds aanwezige aanpassingen zoals grote dakramen, kunststof kozijnen en/of dubbel glas.

Kozijnen en beglazing

Wist u dat in Maastricht het oudste kozijn van Nederland te vinden is? Dit bevindt zich in het Dinghuis en stamt uit 1473. Maastricht staat bekend om zijn rijke geschiedenis en is in tegenstelling tot veel andere gemeenten ook een gemeente waar veel historisch waardevolle vensters bewaard zijn gebleven. Dit draagt ook bij aan de uitstraling en het monumentale karakter van de stad en daarom willen we hier zorgvuldig mee omgaan.

Met onderstaande keuze voor verduidelijkingen en versoepelingen kunnen diverse casussen over kozijnen en beglazing anders en duidelijker beoordeeld worden.

Keuze 1: Verruiming bij het toepassen van isolerende beglazing

- Regulier isolerende beglazing, zoals HR++ is nu ook mogelijk in historische vensters. Dit is niet meer per definitie uitgesloten en hoeft niet meer strikt noodzakelijk dun isolatieglas te zijn. Het glas moet wel passen in de bestaande sponning van het kozijn en/of raamvleugels. Frezen is daarbij een optie, maar de historische profilering moet behouden blijven. Toepassing van glaslatten zijn alleen toegestaan wanneer deze oorspronkelijk aanwezig waren en dan conform het historisch detail. Voorheen was regulier isolerende beglazing alleen toegestaan bij nieuw toegevoegde raamopeningen en voorzetramen en was dun dubbel glas ('monumentenglas') de enige optie in historische vensters. Ook hoeft niet per definitie meer aangetoond te worden dat een binnenvoorzetraam technisch of esthetisch niet mogelijk is.

Keuze 2: Verruiming bij het vervangen van kozijnen

- Kozijnen mogen nu vervangen worden indien de technische staat van het hout dusdanig slecht is dat meer dan de helft vervangen moet worden (volgend het uitgangspunt van gelijke regels voor rijks- en gemeentelijke monumenten). Voorheen mochten uitsluitend die onderdelen vervangen worden die technisch slecht en niet handhaafbaar zijn.
- In sommige gevallen is een maatwerkoplossing denkbaar. Bijvoorbeeld wanneer de beeldkwaliteit voor de gevel als geheel hoger is dan de monumentwaarden van het kozijn op zichzelf, beeldherstel wordt toegepast en kwaliteit wordt toegevoegd.

Keuze 3: Getrokken glas⁸ mag worden vervangen

- Behoud van getrokken glas is geen verplichting meer. Wel zullen er voorwaarden worden gesteld aan het nieuwe glas worden met betrekking tot kleur en spiegeling. Het glas (al dan niet in combinatie met glasfolie) mag bijvoorbeeld niet te spiegelend zijn en de kleur moet passen bij de historisch uitstraling van het pand. Het is belangrijk dat per gevel of pand eenzelfde beglazingssysteem gekozen wordt omwille van de uniformiteit.

Keuze 4: Glas-in-lood mag nu ook in dubbel glas worden ingepast

- Het is nu ook toegestaan om glas-in-lood in te passen in dubbel glas indien de afmeting en detaillering van het venster dit toelaat. Dit geldt niet voor gebrandschilderd glas of bij glas met hoge monumentwaarden zoals historisch schijfenglas, gegoten glas, of cilinderglas).

Keuze 5: Duidelijkere regels wanneer draaikiepramen wél zijn toegestaan

- Bij monumenten zien we ruimte om onder voorwaarden draaikiepramen toe te staan bij vervanging van kozijnen. In welke gevallen en onder welke voorwaarden wordt in Q1 2026 nader uitgewerkt.

⁸ https://kennis.cultureelerfgoed.nl/index.php/Glas_in_gebouwen_-_soorten_vlakglas#getrokken-glas

Keuze 6: Kwaliteitsverbetering bij (woningbouw)complexen ook mogelijk door kunststof voor kunststof.

- Bij verduurzaming van seriematige wooncomplexen na 1950 is het bij aanwezigheid van kunststof kozijnen nu ook mogelijk om deze door kunststof te vervangen indien:
 - Dit niet het authentieke materiaal is, en
 - De stedenbouwkundige kwaliteit⁹ groter is dan de architectonische waarden¹⁰, en
 - Beeldherstel (herstel van de oorspronkelijke uitstraling door het terugbrengen van geveldetails) in de planvorming is opgenomen door bijvoorbeeld verbetering van de vensterindeling en gootdetails.
 - Bij gespikkeld bezit¹¹ is het eerste goedgekeurde plan het uitgangspunt voor het gehele complex.

Keuze 7: Verruiming in de keuze voor houtsoorten bij vervanging van kozijnen

- Het terugbrengen van de bestaande houtsoort bij historisch waardevolle kozijnen blijft uitgangspunt. Maar naast eiken of grenen is het nu ook mogelijk om Europees hardhout of soorten zoals Accoya en Western Red Cedar. Tropisch hardhout blijft niet toegestaan, omdat dit een oneigen materiaal is in het monument en om te voorkomen dat tropische bossen verdwijnen (in lijn met de Sustainable Development Goals).

Keuze 8: Verruiming in de mogelijkheden voor de afwerking van de kozijnen

- Bij nieuwe kozijnen kan het glas nu ook van binnenuit gezet worden waardoor stopverf aan de buitenzijde niet meer noodzakelijk is. De detaillering en afmeting van het stopverfprofiel wordt dan geïmiteerd in de profilering van het raamhout.
- Vensterindeling zoals Plakroeden en Wiener Sprossen¹² zijn bij integrale vervanging van het venster niet meer per definitie uitgesloten, maar in veel gevallen bespreekbaar.

Keuze 9: Inzichtelijk maken hoe een afweging gemaakt wordt voor kozijnen

- De afweging of een kozijn wel of niet vervangen mag worden, hangt met name af van de monumentwaarde en de technische staat en blijft een maatwerkafweging per monument. Behoud van het bestaande kozijn blijft bij waardevolle kozijnen het uitgangspunt.
- Om meer inzicht te geven in het afwegingsproces bij kozijnen en beglazing wordt een afwegingschema opgesteld ter verduidelijking (zie bijlage 2 voor voorbeelden van vormgeving, gebaseerd op de voorgestelde regels en kaders).

⁹ De samenhang en ritmiek tussen gebouwen in relatie tot de openbare ruimte.

¹⁰ De uitstraling van het gebouw zelf zoals vormgeving, gevelindeling, kleur- en materiaalstelling en de aanwezigheid van ornamenten.

¹¹ Meerdere eigenaren van een seriematig wooncomplex, bijvoorbeeld woningcorporatie alsmede particuliere eigenaren.

¹² <https://www.joostdevree.nl/w/wienersprossen>

Zonnepanelen¹³

Ter introductie van onderstaande keuzes, wat is nieuw:

- Onder voorwaarden zijn ook aan de voorkant van monumenten zonnepanelen mogelijk. Uitzonderingen hierop zijn prominente zichtlocaties aan pleinen en Maaskaden (zie keuze 3).
- De voorwaarden voor het toestaan van zonnepanelen bij monumenten zijn uitgewerkt waardoor meer duidelijkheid is voorafgaand aan planvorming.
- Zwart matte panelen zijn ook toegestaan op rode daken. Dit is bij veel gemeenten niet mogelijk.
- Een zorgvuldig legplan kan uit meer varianten bestaan, indien één aaneengesloten rechthoek per hellend dakvlak, niet haalbaar is.
- Hiermee sluiten we aan bij het rijksbeleid voor zonnepanelen.

Keuze 1: Historisch waardevolle onderdelen dak niet aantasten of verwijderen:

- Zonnepanelen moeten reversibel worden aangebracht. Het plaatsen van zonnepanelen is alleen mogelijk als de historisch waardevolle onderdelen (zoals dakbedekking, dakconstructie, schoorstenen en dakkapellen) van het dak niet worden aangetast of verwijderd.
- Zonnepanelen mogen de monumentwaarden en de beeldkwaliteit niet onevenredig verstoren. Dit betekent dat zonnepanelen niet mogelijk zijn op daken met een bijzondere vorm of dakvlakken met historische waardevolle dakbedekking. Dit zijn bijvoorbeeld ronde, spitse of veelhoekige daken of daken van bijzondere materialen, zoals zeldzame dakpannen, leien daken, koper, zink of lood. Dit betekent dat zonnepanelen in de regel wel mogelijk zijn op industriële monumenten, zoals sheddaken, op platte daken en op het bovenste deel van mansardedaken (hellingshoek < 30°)

Keuze 2: Zonnepanelen aan niet zichtbare zijden van het dak mogelijk:

- Zonnepanelen uitgevoerd met een zorgvuldig legplan, zijn mogelijk op achter – en zijdakvlakken, niet zichtbaar vanuit de openbare ruimte.

Keuze 3: Zonnepanelen aan zichtbare zijden van het dak onder voorwaarden mogelijk:

- Zonnepanelen zijn in het zicht alleen mogelijk als:
 - a. Alternatieven elders op het perceel of uit het zicht zijn afgewogen en geen rendabele installatie opleveren, en
 - b. De energieopwekking ten bate van het eigen (monumentale) pand is en geen cultuurhistorisch waardevol groen wordt gekapt om de bezonning te verbeteren, en
 - c. Er een zorgvuldig ontworpen plan voor het aanbrengen van de zonnepanelen is, zodat er geen sprake is van een onevenredige visuele verstoring van het monument of zijn omgeving.
- Zonnepanelen in het zicht zijn niet toegestaan op prominente zichtlocaties zoals monumenten gelegen aan pleinen en Maaskaden (waar onder Markt, Vrijthof en OLV-plein), en monumenten gelegen in belangrijke zichtassen en monumenten met hoge visuele waarden en beeldkwaliteit zoals kastelen, kerken, landhuizen.
- Zonnepanelen in het zicht zijn niet toegestaan op daken met een bijzonder decoratief patroon.

¹³ Hieronder vallen de PV-panelen (opwek elektriciteit), warmtecollectoren (vlakke plaat en vacuümbuizen) en de PVT-panelen (een combinatie van PV-panelen en warmtecollectoren).

Keuze 4: Het zorgvuldig ontworpen legplan geconcretiseerd:

Onder een zorgvuldig ontworpen legplan wordt verstaan:

- Eén aaneengesloten rechthoek per hellend dakvlak. Dat wil zeggen dat de panelen samen een rechthoek vormen in plaats van T- of L-vorm, zonder inhammen of verspringingen, en
 - Indien dit niet haalbaar is: Meerdere op elkaar afgestemde rechthoeken per hellend dakvlak rekening houdend met de totale compositie van het dak.
 - Op driehoekvormige kopse zijden van schilddaken is dit één aaneengesloten driehoekvorm, gecreëerd door middel van dummy-panelen
- De panelen liggen (ook vanwege winddruk en windzuiging) binnen het dakvlak en steken niet over, en
- De panelen liggen op hetzelfde dakvlak in dezelfde richting, en
- De panelen liggen indien mogelijk zo laag mogelijk op het hellend dakvlak, en
- De panelen worden niet op een wolfseind¹⁴ geplaatst, en
- Rondom de panelen zijn op hellende daken ongeveer 2 dakpannen (30-50 cm) zichtbaar, en
- Op platte daken (ook van dakkapellen) is de afstand van het paneel tot aan de zijanten van het platte dak minimaal gelijk aan de hoogte van paneel (het hoogste punt van het hellend aangebrachte paneel ten opzichte van het dak). Dit is in lijn met landelijke veiligheidseisen¹⁵ voor het plaatsen van zonnepanelen op platte daken.
- In geval van seriematig ontworpen bouwblokken en/of rijen moet het legplan van de individuele bebouwing aansluiten op en gelijk zijn aan elkaar zodat de beeldkwaliteit van het complex niet wordt verstoord. Bij gespikkeld bezit is het eerste goedgekeurde plan het uitgangspunt voor het gehele complex.

Keuze 5: De randvoorwaarden voor de manier van plaatsen worden expliciet gemaakt

- Zonnepanelen moeten reversibel worden aangebracht. Dit betekent dat de bestaande dakconstructie, dakbedekking en karakteristieke elementen zoals schoorstenen en dakkapellen niet beschadigd mogen worden en gehandhaafd moeten blijven.
- Zonnepanelen mogen bij hellende daken alleen parallel op de dakafwerking geplaatst worden (en dus niet in een hoek ten opzichte van het dakvlak)
- Permanente hekwerken ten behoeve van onderhoud op platte daken of ontsierende arbovoorzieningen zijn niet toegestaan.
- Installaties voor het omzetten van de opgewekte elektriciteit moeten aan de binnenzijde worden aangebracht, voor zover dit niet één geheel vormt met de panelen.
- Benodigde kabels en leidingen en/of doorvoeren moeten onopvallend worden aangebracht.

Keuze 6: De regels voor de kleurstelling

- De panelen bestaan uit één kleur.
- Zonnepanelen moeten in zwart mat worden uitgevoerd, inclusief het kader rondom de zonnepanelen en de onderconstructie.
- Zonnepanelen mogen ook in dezelfde kleur als de onderliggende dakbedekking uitgevoerd worden.
- Metaalkleurige rasters, kaders en onderconstructies zijn niet toegestaan.

¹⁴ <https://www.joostdevree.nl/w/wolfseind>

¹⁵ Denk hierbij aan eisen en richtlijnen voor windbelasting en constructie (NEN7250 en NEN-EN1991-1-4), brandveiligheid en onderhoud (Verbond van verzekeraars en Brandweer NL) en werkveiligheid tijdens montage (Arbobesluit, artikel 3.16).

BIJLAGE 2 – Voorbeeld van afwegingskader op basis van peilvoorstel

